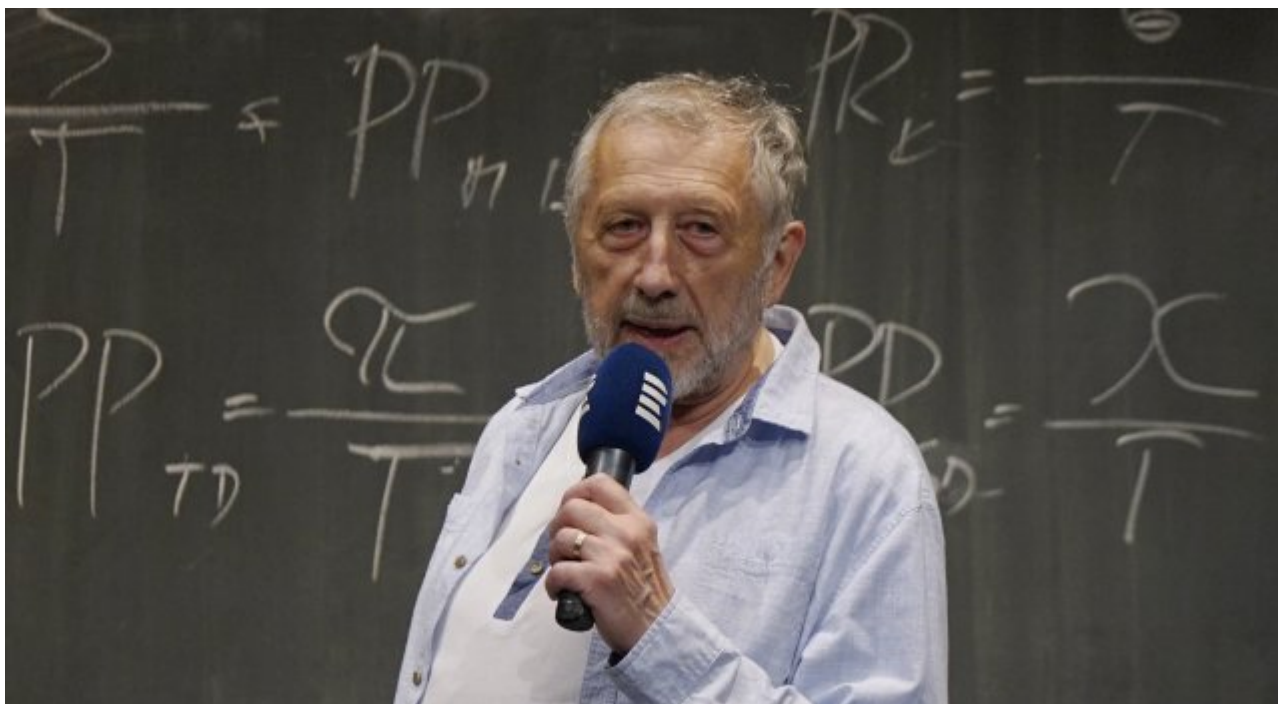

„Jediné slunce je jedno, a to když zajde, je noc.“ Za přítelem Janem Vodňanským

Petr Frischmann

Jan Vodňanský. Foto: ČTK

Jan Vodňanský – básník a spisovatel, herec a šansoniér, skladatel a pedagog, bavič a bonviván, politický glosátor a nepřehlédnutelná, veskrze renesanční osobnost – zemřel chybou těch, kteří dopustili, aby k němu v jeho 79 letech nedorazila včas vakcína. Mohla mu zachránit život, umožnit oslavit letošní kulaté výročí a zase cestovat po světě.

Pokusím se na chvíli zapomenout na smutek nad smrtí básníka a zavzpomínat na něj tak, jak jsem ho potkal a znal já.

Za své první setkání s tvorbou Jana Vodňanského vděčím magnetofonu svých rodičů, ze kterého se neustále linuly písně a říkanky přerušované bouřlivým smíchem obecnstva Činoherního klubu. Osobní seznámení proběhlo až o mnoho let později po představení v zákulisí Divadla U Hasičů, kde jsem jednoduše Janovi vysvětlil, že hraju na klavír všechny jeho písně a to i poslepu. A tak začala naše spolupráce, nejprve v roli doprovázejícího klavíristy, později skladatele a příležitostného sparringpartnera.

Kromě živých vystoupení jsme spolu rádi nahrávali v rozhlase a několik našich písní se objevilo i na vydaných CD. Vyvíjela se naše spolupráce, ale postupem času i osobní přátelství, které pokračovalo nejen vzájemným účinkováním na našich svatbách, rodinných oslavách, ale hlavně popíjením červeného vína a nezapomenutelným, skvělým klábosením.

„Jak se Napoleon zove? Bonaparte, Kutuzove!“

Jan byl pro mne frankofonní slavjanofil carského stříhu. Jeho vztah k ruské kultuře nezkalila jako u jiných smrtelná rána bolševismu, a proto jsem si mohl v jeho přítomnosti vychutnat nostalgie ruské melodiky i básnické ohlasy východních písní. Vzpomínám, jak se Jan okamžitě nadchnul pro moji ruskou uniformu, kterou jsem dostal darem od přátel při první svobodné oslavě osvobození Plzně. Nebylo proto problémem přemluvit mne ke společné maškarádě na nejvyšší státní úrovni. Příležitostí byla oslava narozenin jeho tehdejší manželky Jitky.

Splnil se mi tak díky Janovi jeden z mých hudebních snů, kdy jsem mohl zahrát ve fortissimu elektrických varhan prezidentské fanfáry rozesmátému Václavu Havlovi, a potom společně s dalšími (mezi kterými svým zvučným barytonem vynikal zejména ministr zahraničí Jiří Dienstbier) rozjet spolu s Janem palbu častušek a budovatelských písní, která všechny přítomné dokonale rozjařila.

Autor textu s Janem Vodňanským v galerii Voršilská. Foto: archiv Petra Frischmanna

„Kam zmizel pan profesor? Je ho plný kompresor!“

Bez tabule a křídý by vzpomínka nemohla být úplná. Jan Vodňanský se totiž vyznačoval naprosto jedinečným spojením intelektuálního exhibicionismu, akademického erotismu, mentorského stoicismu, estetického masochismu a dadaistického extatismu s příměsí červeného vína.

Vše, co jsem se naučil od Jana Vodňanského, jsem socialistické i kapitalistické společnosti vrátil v průběhu své akademické činnosti. Během působení na zahraničních univerzitách jsem měl možnost pochopit, že strnulost rakousko-uhersko-komunistické tradice ze zdejších poslucháren sama nezmizí, a Jana proto v tomto ohledu považuji za průkopníka českého akademického infotainmentu.

Jan Vodňanský v roce 2011. Foto: Josef Horázný / Martin Štěrbá, ČTK

Jeho pověstné analýzy u tabule představovaly živé sondy do mozku pracujícího na plné obrátky a někdy i více. Často ve svém vytržení překvapoval svými vývody nejen diváky, ale i sám sebe a nikdy nebylo předem jasné, kde dobrodružná intelektuální výprava přesně skončí. Salvy smíchu patrně z nahrávek dokazují, že brutálně holistický přístup filozofujícího inženýra se slabostí pro psychiatrii sklízel nadšené ovace.

Když stojím před posluchárnou a svými studenty, vzpomenu si někdy na Janovo extatické vytržení vedoucí k myšlenkovému trysku a smělé intelektuální hře, kterou před svými posluchači v přímém přenosu rozehrával v divadle, na univerzitě i v soukromí. A začnu si taky hrát. Základem je totiž nenudit.

„Jde poručík z prasáren, hlavu plnou kasáren!“

Na rozdíl od mnoha jiných tvůrců, o kterých bylo známo, že striktně oddělují svoji profesi a volný čas, ve kterém se stávají nudnými introverty, byl Jan básníkem a humoristou bez oddychu. Ti, kdo ho znali, potvrdí, že nepolevoval. Běžně se při chůzi zastavil a rozesmál se nápadu, který ho atakoval, zapisoval si své okamžité nápady a vzápětí vymýšlel jejich variace a své okolí bombardoval neustálými postřehy.

Podněty z okolí přitom nemusel nijak pracně hledat – přijímal okolní výzvy k duelu a s nadšením vracel úder ideologickým frázím, stejně jako reklamním sloganům a všem ostatním útočnickům, kteří spoléhají na postupné umdlévání lidského ducha pod totálním náparem. Byl neustále zapnutým citlivým radarem, který monitoroval okolní absurdní banalitu, a téměř automaticky odpaloval dobře cílené antirakety, které dokonale využívaly technologie protivníka.

Jan nikdy nepřestával bavit své okolí schopností improvizace a instantního básnictví. Bonvivánství nebylo u Jana Vodňanského důmyslnou stylizací, ale skutečnou podstatou jeho tékavého bytí. Přitom si však zachovával noblesu a vždy se distancoval od pokleslých forem masové či pozdější stand-up kultury, která byla vzdálená jeho vytříbené intelektuální úrovni. Byl si vědom, že právě tato aristokratická vlastnost jej nutně vzdaluje od peplemetrů a tím i státních ocenění, hitparádových žebříčků a nekonečné pozornosti masových médií. Ti, kteří jeho tvorbě rozuměli, však tuto vlastnost o to více oceňovali.

„Dvouletý chlapec? A kolik vám žere?“

Ve své tvorbě pro děti, do které se Jan pohroužil částečně donucen vnějšími okolnostmi zákazů, dosáhl vrcholu své bezkonkurenční infantilní hravosti, která nemá problém děti oslovit. Svérázné specifikum přístupu dvojice V&S k publiku podle mne vždy tkvělo v tom, že zatímco Jan Vodňanský zacházel vždy s dospělými jako s dětmi, Petr Skoumal zacházel s dětmi jako s dospělými, v čemž se kouzelně doplňovali.

Existuje lepší důkaz popularity než zlidovění? Troufám si tvrdit, že nikoliv. U některých písní, ale též rčení nebo epigramů, jejichž autorem je Jan Vodňanský, k tomuto skvělému jevu došlo již dávno. Dětská píseň *Když jde malý bobr spát*; dnes již kanonické *„Freude, Freude, Freude – vždycky na tě dojde,“* či *„Pomáhá nám celá naše vlast – v úsilí o orgánovou slast!“* nebo jedno z politických hesel, které se staly symbolem sametové revoluce, *„Včera sen dnes realita – jde s námi i Mohorita! Není Vasil jako Vasil, každý sklídí to, co zasil!“*.

Toto vše, spolu se zařazením několika básniček do školních čítanek, je nesporným důkazem nesmrtelnosti díla, jak sám Jan s pobavením, ale i neskrývaným potěšením kvitoval.

„V místech, kde je popraviště, kat má svoje pracoviště. Nikdo neví, kdo jde příště, kdo jde příště na řadu...“

Odkaz Jana Vodňanského? Ale jistě: Ironie a smích jsou nástroje poznání světa a zároveň jedinečný způsob našeho vzájemného dorozumívání. A kdykoliv a kdekoliv jsou prohlášeny za subverzivní, nekorektní společenský element, je třeba rychle vystartovat. Lidé, bděte!

Každý správný nekrolog končí konejšivou metaforou o nebi plném hudebníků, malířů, herců či literátů, ve kterém se na nově příchozího netrpělivě těší velikáni časů předchozích. Asi v tomto ohledu zklamal, protože moje představa je v duchu Jana Vodňanského originálnější. Jsem totiž opravdu přesvědčen, že by se Jan v takovémto nebi nudil.

Podle mne se totiž odebral do světa, ve kterém se trpaslíci vylodí na Bertramce, královna Alžběta beseduje s traktoristy, vepř je vržen z renesančního stropu, gynekolog uštván dvěma tuleni, tchýně typu vzduch-vzduch se setkává s nevysokým trpaslíkem a kde dáma šlape každou chvíli na minu. Světa, nad kterým se vznáší rozjařený smích básníka.

Tak jsem ho znal a tak si ho také ve svých vzpomínkách uchovám já.

PS: *Telegram pro Sněhurku: „Kéž bys nĚzabudla. Šmudla.“*

14.3.2021 Autor je advokát a vysokoškolský učitel.

<https://denikn.cz/582165/jedine-slunce-je-jedno-a-to-kdyz-zajde-je-noc-za-pritelem-janem-vodnanskym/?ref=tit>